HUMANITIES INSTITUTE
Burcu Dabak Özdemir, Ph.D.

Kardeşim Benim 1983

Nesli ÇÖLGEÇEN

Genel Bakış

Kardeşim Benim, Nesli Çölgeçen'in yönettiği, 1983 çıkışlı Türk filmidir. Çölgeçen'in ilk yönetmenlik denemesidir. 1984 Antalya Altın Portakal Film Festivali En İyi 2. Film (Nesli Çölgeçen), ve En İyi Görüntü Yönetmeni (Selçuk Taylaner) ödüllerini almıştır. Özcan Özgür'ün yarı biyografik filmi ve onun etrafında Yeşilçam'ın emekçilerine saygı duruşu niteliğinde hüzünlü bir hikâyeye sahip olan film *Ah Güzel İstanbul* (1966) ile başlayan şehirli, uyumsuz, başarısız ve yalnız erkek filmlerinin bir sonrası, *Muhsin Bey* (1987) ve *Aşk Filmlerinin Unutulmaz Yönetmeni* (1990) filmlerinin de esin kaynaklarından biri olarak kabul edilebilir.

Can Öz'ün hikayesi, rolü canlandıran Özcan Özgür'ün hayat öyküsü ile oldukça fazla örtüşüyor olması hatta karakterin isminin bile oyuncunun isminden türetilmiş olması filmin biyografi olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Hatta filmin ana mekânı olan Can Öz'ün evi de Özcan Özgür'ün gerçek yaşamındaki evidir. Ama tam da bu nedenle filmin gerçekçi yanı ve oyunculuk yönetimi konusundaki başarısı filmi Türk sinema tarihi açısından önemli bir noktaya taşımıştır. Film temelde tek bir tematik unsur ve tek bir ana karakter üzerinden Yeşilçam sektörüne de bir bakış atmaktadır.

Üslup ve Anlatım

Kardeşim Benim, çok büyük dönüm noktaları içermeyen bir filmdir. Ana karakteri Can Öz ürerinden hayatın sığ sıradanlığında sıkılan, daha büyük olayların gelmesini bekleyen ama tehlikeli derinliklere açılmaktan korktuğu için de sıkıldığı sıradanlığa ikna olan Can Öz karakterini anlatır. Bu sıkıntılı hale uygun olarak film çizgisel bir zaman akışına uygun bir kurguya sahiptir. Akış, zaman zaman paralel kurgu sekanslarıyla hareket kazanır. Bazen de yerli yerinde giren atlamalı geri dönüş sekansları, akışı çok fazla dağıtmadan Can'ın karakterine etki eden -anneyle kavuşma gibi- bir ayrıntıyı ustaca verebilmektedir. Film zaman zaman mizah öğesini de kullanarak seyirciyi gülümsetse ve anlatıyı yumuşatsa da filmde genel olarak drama ağırlıklı bir anlatı söz konusudur. Yine Kardeşim Benim'de, büyük altüst oluşlara dayalı bir olay örgüsünden çok hayatın sıradan rutinleri üzerine kurulu sıcak ve sahici bir öykü anlatılmaktadır.

Kişiler

Can Öz filmin ana karakteri, dönemi geçmekte olan komedi oyuncusu
Selma barmenlik yapan, Can'ın yakın arkadaşı, lezbiyen
Suzan pavyonda çalışan Can'a kocam diye seslenen, ruh sağlığı çok yerinde olmayan bir kaybeden

Özet

Bu film yan rollerde oynayan bir aktörün hayatına kısacık bir yolculuk niteliğindedir. Filmde çok büyük olaylar ve dönüm noktaları bulunmamaktadır. Film Can Öz'ün günlük hayatındaki sıradanlık ve rutinlerle açılır. Sonrasında kendisinin aktör olduğunu ve komedi oynadığını anlarız. Setten kalan zamanlarında kahvede tavla oynamaktadır. Geceleri ise Yeşilçam çalışanlarının takıldığı ve Selma'nın barmenlik yaptığı barda zilzurna sarhoş olana kadar içmektedir. Çalıştığı filmin bitmesi, annesinin ölüm haberini alması, yeni gelen rollerin onu tatmin etmemesi, zaten alkol problemiyle kaybettiklerine yenilerini ekler. Can Öz büyük bir tıkanma ve sıkılma yaşamaktadır. Bu arada ilgi duyduğu Selma'nın ona o gözle bakamaması sadece arkadaş olarak görmesi, ama istemediği, ruhsal sorunlar yaşayan Suzan'ın kendisine adeta yapışması onun yalnızlığını daha da derinleştirir.

Öykü

Açılış film çalan saatin görüntüsüyle açılır. Saatle birlikte zar zor kalkan karakterimiz hızlı bir şekilde bir rutini yerine getirmeye başlar. Hızlıca ve özenle giyinir. Saçını tarar ve tıraş olur. Hemen arkasında pencereye koşar. Pencerede birini bekliyor gibidir. Genç, uzun saçlı güzelce bir kadın köşeden döner. Yol boyunca onu izler ama kız izlendiğinin farkında bile değildir. Sonra sokaktaki bir çocuğa seslenir ve

kendisine bira almasını söyler. Camdan ayrıldığında sadece üstünün giyinik olduğunu altının çıplak olduğunu, hazırlığın sadece kadının görebileceği yerlerde yapıldığını anlarız. Ayrıca sabah sabah içtiği biradan alkol problemleri olduğunu fark ederiz.

Film içinde film hemen arkasındaki sahne toplantı salonunda şirketin ekonomisinin iyi olmadığını konuşan bir takım iş insanlarıyla açılır. Toplantı salonunda patronu beklemektedirler. Patron bizim karakterimizdir. Çalışanlar işlerin ne kadar kötüye gittiğini anlatırken karakterimiz kalemi düşürüp sekreterin bacaklarına bakmakla meşguldür. Seyirci bu sahnenin doğasına anlam vermeye çalışırken birden uzaktan yönetmenin "kestiiikkk "sesi duyulur. Anlarız ki bu bir film setidir. Karakterimiz bir oyuncudur. Hatta komedi oyuncusudur. İlk iki sekansı ile film seyirciye üst üste 2 şaşkınlık yaşatmayı başarır.

Rutinler Karakterimiz Can Öz'ün hayatı içine sıkışmışlığı da göstermek üzere rutinlerden oluşmuştur. Örneğin sabah ki telaşından ve hazırlık sürecinden her sabah aynı hazırlığı yapıp kızı beklediğini arkasından çocuğa bira aldırıp içmeye başladığını anlarız. Setlerden arta kalan zamanlarında kahvede tavla oynaktadır. Yaşlı bir amcayla sık sık iddiaya girip oyun oynadıklarını, kahvedeki diyaloglardan anlarız. Gündüzleri kahvede takılan karakterimiz, akşamları Yeşilçam çalışanlarının takıldığı barda takılmaktadır. Orda zil zurna sarhoş olmaktadır. Gene bu sahnelerdeki diyaloglardan her gece orda takıldığını ve ayakta duramayacak kadar sarhoş bir şekilde bardan ayrıldığını anlarız.

Aşklar Sarhoş bir şekilde eve geldiğinde aşk hayatındaki karmaşayı da görürüz**.** Evde onu bekleyen bir kadın vardır ve karakterimize kocam diye seslenmektedir. Daha önceki açılış sahnelerinde yönetmenin yarattığı ters köşe durumlardan seyircinin kafasında bir acaba sorusu oluşur bu filme yeni giren kadın karakterle birlikte. Aralarında geçen diyalogdan daha önce bir gece birlikte olduklarını ama kadının saplantılı bir şekilde karakterimize takıldığını anlarız. Suzan pavyonda çalışan bir kadındır. Seyirciyi şaşırtan hareketler içindedir. O da zil zurna sarhoştur. 'Kocamın ayaklarını yıkamak benim görevimdir' diyerek Can Öz 'ün ayaklarını yıkamaya çalışır. Bu esnada Can Öz leğenin içine düşer komik durumlar yaşanır. Karakterimiz ısrarla aralarında birşey olmadığını söylese de Suzan onu duymuyor gibidir.

Annenin Kaybı Can Öz'ün her gece takıldığı barda çalışan Selma'ya ilgisi vardır Sema da onunla ilgilenmektedir. Ama tamamen baka bir motivasyonla. Selma Can Öz'e dost olarak yakınlık duymaktadır. Onun sorunlarıyla içine girdiği buhranlarla yakından ilgilenmektedir. Ama cinsel yöneliminin kadınlara doğru olduğu film esansında barda sürekli bakıştıkları bir kadın ile çizilir. Bu arada bir gün beraberlerken bir telgraf gelir. Telgraftan annesinin ölüm haberini alır karakterimiz. Çocukluğunu annesinin yanında geçirmediği bu geri dönüşlerle seyirciye verilir. Haberi aldığında yanında Selma vardır. Can Öz'e destek olur.

Tıkanma Çalıştığı film biter. Bu annesinin ölümüyle aynı zamana denk gelmiştir. Yeni rolde gelmemektedir. Gelse bile Can Öz'ün istediği gibi roller değildir. Aslında büyük bir yetenek olmasına rağmen hem alkolün getirdiği düzensiz yaşamı ile hem de Yeşilçam sektöründeki değişim ile sistemin dışına atılmışlardandır. Artık sokakta tanınmıyordur bile. Kendine yazık etmiştir. İçten içe de bunu farkındadır. Büyük bir tıkanma kendini hissettirmeye başlamıştır. İçine sinmese rolü kabul eder.

Kardeşim benim Kabul ettiği rolde bir deliyi canlandıracaktır. Deli'nin tek bir repliği vardır "Kardeşim Benim". Sürekli bu repliği tekrarlayan deli karakterinde son derece başarılı olur. Zaten öksüz büyümüş bir çocuk olarak çevresindekiler 'kardeşim' diye seslendiği film boyunca seyirciye verilir. En son gene sarhoş bir şekilde evine dönerken kendisi gibi terkedilmiş sokakta çaresizce köşeye sinmiş bir yavru köpek görür. Ona sarılır ve yanına alır. Son sözleri de köpeğe söylediği "kardeşim benim" olur. Beraber karanlık sokaklarda kameradan uzaklaşarak kaybolurlar.

Temalar

Değişim/Çürüme Dönemin diğer filmlerinde de de sık sık karşımıza çıktığı üzere değişim ve bu değişim karşısındaki birey filmin ana temalarından birdir. Bu film özelinde değişime, bireyin yavaş yavaş çürümesi eşlik etmektedir. Eskiden iyi kötü işlerini götüren, tanınmış bir oyuncu olan ve gelecek vaat eden yetenekli komedyen Can Öz alkol problemiyle ve düzensiz yaşamı ile yavaşa yavaş çürümektedir. Bu çürüme toplumsal değişime ayak uydurmasını engellemektedir. Bir kısırdöngü vardır filmde. Sistem onu yavaş yavaş çürütmekte ve bu nedenle daha da dışarıda kalmaktadır ve dışarıda kaldıkça daha da çürümektedir. O aslında yavaş yavaş ölmektedir ve ait olduğu Yeşilçam da aynı onun gibi yavaş yavaş ölmektedir. Evinin dağınıklığımdan insanlarla kurduğu ilişki biçiminden bu çürümeyi anlamak mümkündür.

Sıkışmışlık Karakter bu kısırdöngünün içinde sıkışmıştır. Bu döngüden çıkamamaktadır. Çıkmak için çabaladıkça aynı bataklıktaki gibi daha fazla kısırdöngünün içine batmaktadır. Bu sıkışmışlık filmdeki rutinlerle daha da belirginleşir. Her sabah beklediği kız için hazırlanması, aynı kahvede aynı insanlarla muhtemelen aynı diyaloglar eşliğinde oynadığı oyun, her gece barda zil zurna sarhoş olması ve o dağınık pis evine geri dönmesi ve bunu yıllardır aynı şekilde yapıyor olduğu izlenimi bu sıkışmışlık hissini kuvvetlendirmektedir. Onu bu sıkışmışlıktan kurtara ise hayat verdiği film karakterleridir. Ama artık onlarda değişen Yeşilçam'a bağlı olarak azalmakta kalmamakta aynı zamanda sıkışmış Yeşilçam gibi tekdüzeliğe mahkûm olmuştur. Artık hayat verdiği karakterlerde onu bu sıkışmışlıktan kurtarmamaktadır.

Yalnızlık filmde altı çizilen temalardan biri de yalnızlıktır**.** Çocukluğundan başlayarak yalnızlık karakterin temel duygusu olarak tarif edilmektedir. Can Öz tüm renkli hayatının yanı sıra ve etrafındaki kadınlara rağmen yalnızlık duygusuyla sarmalanmıştır. Bu durumun altı kendisinin farkında bile olmayan yoldan geçen kadına duyduğu ilgi ile de çizilmektedir. O kalabalık yaşamı içinde herkesten uzak bir karakterdir. Film de tarif edilen tüm ilişki tiplerinin temelinde de yalnızlık vardır. Selma'nın cinsel eğiliminden dolayı saklanma gereği duyması ve ilgi duyduğu kadınla sadece bakışması, Suzan'ın hiçbir duygusal bağ kuramadığı Can'a saplantıyla karışık yanaşması ve her seferinde terslenmesi, benzer şekilde yönetmenin barda Selma'ya asılıp sürekli terslenmesi tüm karakterler için yalnızlık sarmalını kuvvetlendirir. Herkes birinin peşindedir ama her ilişki yeni bir yalnızlık formunun karakterler tarafından tecrübe edilmesiyle son bulur.

Karakter Analizi

Can Öz Sorunlu bir ailede büyümüş bir karakterdir. Filmdeki geriye dönüşlerden anladığımız üzere annesi evi daha Can çok küçükken terk etmiştir. Babasıyla yıllardır herhangi bir ilişki ve iletişimi olmadığı da anlaşılır film içinde. Yalnızlık onun çocukluktan beri içinde bulunduğu ruh halidir. Yetenekli bir komedi oyuncusudur. Ama kendine hak ettiği değeri kendi bile vermemiştir. Yetenekleri alkol bağımlılığı ve düzensiz yaşamıyla birlikte heba olmuştur. Buna Türkiye'nin 1980 lerin etkisiyle değişen kültürel iklimi de eklenince girdiği kısırdöngüden çıkamamaktadır.

Faydacı Erken yaşta öksüz kalmanın getirdiği ruh haliyle insanlara olan güveni eksik ve onlara karşı yaklaşımının faydacı olduğu söylenebilir. Fayda gördüğü sürece kişilere hayatında yer verdiği birçok sahnede altı çizilen bir özelliğidir. Bu faydacı yaklaşımın en somut örneği filme adını veren "kardeşim benim" lafının altındaki anlamda aranabilir. Barda belki ona bir zamanlar bir şeyler ısmarlamış olan samimi olmadığı kişi "kardeşim benim"dir onun için. Yapayalnız kalınca yalnızlığına ortak olsun diye evine getirdiği yavru köpek "kardeşim benim"dir. Ve tabii ki beğenmediği halde oynamak zorunda kaldığı deli tiplemesinin tek repliği "kardeşim benim"dir. Tabi ki bunun karşılığında aynı faydacı yaklaşımı hayatına giren diğer kişilerden de görür. Hayatında iki kadın var. Biri barmaidlik yapan Selma, diğeri kafası estiğinde gelen Suzan. Bu ikiliden onu gerçekten önemseyen Selma'dır ama Selma lezbiyen olduğu için bu ilgi Can'ın beklediği türden cinsel bir ilgi değildir.

Gündelik hayata sıkışmış bir kısırdöngü o kısır döngüler içinde sıkışmış ve içinden çıkmak istedikçe batan bir karakterdir. Onun her tür çabası ve çaresizlik içinde son bulur. Çabalamasına çabalar ama sıkıştığı yaşam bir adım ötesine izin vermemektedir. Hem kurduğu ilişkilerle hiç geçmeyen yalnızlık hissi hem faydacı yaklaşımı, hem değişen toplum hem de ekonomik problemler onu gündelik hayatın içine sıkıştırmıştır. O günlük hayatın kasveti bir klostrofobiyi desteleyecek şekilde karakterinin bir parçası haline gelmiştir. Her sabah evinin önünden geçen kadın sanki bir rüyanın parçası gibi onu biran için olsun bu kısırdöngüden çıkarsa da onun geçip gitmesiyle aynı sıkışmışlık biradan içilen ilk yudumla kendini hissettirmeye başlar.

Ağır ölüm aslında aynı mesleği gibi karakterde ağır ağır ölmektedir. Sanki film boyunca onun yaşamından bir parça görürken ağır ağır öldüğüne de tanıklık ederiz. Alışkanlıklarıyla, rutinlerin arasına sıkışmış gündelik hayatın köhneliği ile mesleğinde geldiği durumla ilişkileriyle da yavaş yavaş ölen tarih sahnesindeki yerini almak üzere olan Yeşilçam gibidir. Birinin olmayan kocası, birinin sahip çıkmadığı evladı, dostluklar içinde ki yalnızlığı, mesleğinde çöküşü onu yavaş yavaş öldürmektedir. Ama o komedyenlik mesleğinin getirdiği vurgun duymaza varan tavırlarıyla bu durumu da zaman zaman komikleştirmektedir. Onun bu karakteristik özelliği filmi de yer yer acınası ve dokunaklı yer yer komik kılmaktadır.

Selma Bu karakterle ilgili filmde pek fazla detaya yer verilmemiştir. Ne geçmişi ne nerde nasıl yaşadığı nasıl bir aileden geldiği ile ilgili bir bilgi yoktur filmde. Onun karakterinin film içindeki işlevi Can Öz'le yürüttüğü ahbaplıktır. Film içinde Can Öz'e değer veren onu gerçekten önemseyen neredeyse tek karakterdir. Sarhoşken onu taşır. Annesi öldüğünde yanındadır. Hatta Can Öz'ün hayatını değiştirmesi konusunda onunla kıyasıya kavga eden karakterdir.

Sahici Can Öz'ün hayatındaki en gerçek en sahici insanlardan biridir. Her ne kadar Can Öz'ün ona yaklaşımı başka da olsa o tamamen dostane yaklaşır. Muhtemelen barda çalışmasıyla da ilgili olarak dobra bir kadındır. Can Öz'ün kendini tüketen hayatından dolayı endişelidir. Dobra dobra kendini toplaması için onunla kavga eder. Çoğu zaman sarhoş karakterimizi omuzunda taşıyarak eve götürür.

Öteki aslında onunda görünmeyen başka bir yarası olduğunun altı çizilir filmde. O da barda uzaktan uzağa bir kadınla bakışmaktadır. Cinsel yönelimini saklama zorunluluğu onu da ötekiler dünyasına itmiş olduğu düşünülebilir. Onları Can Öz'le bu hayatta ortaklaştıran noktanın bu ötekilik hali olduğu söylenebilir. İkisi de adı konmayan bir yalnızlığa mahkûm edilmiştir. Bu ötekilik hali onu diğer kadın karakter olan Suzan'a da dostane yaklaşmasına olanak verir. Ama gene de Can Suzan'ı evden kovduğunda sessiz kalacaktır.

Kardeşim Benim Film Afişi

Selma İle Can Öz'ün eve gelip evde Suzan'ı buldukları sahne

Can Öz evinde sabah saatin sesiyle kalkar.

Can Öz deli karakterini canlandırdığı filminde kardeşim benim repliğini tekrarlarken.